

Gospels3a

(Vznik evangelií)

Význam tématu:

liturgický
teologický
historický
literární

K dějinám bádání: Th Zahn, E. Käsemann, M. Hengel
B. H. Streeter, J. M. Robinson
M.-J. Lagrange, F. Vouga

Raně křesťanské literární a předliterární útvary v době vzniku prvních evangelií po roce 70 po Kr. (Ty, které mohli znát autoři evangelií, kurzivou zapsány ty, které se staly materiálem evangelií)

Ústní tradice:

Entuziastické projevy >>>>

Velikonoční vyznání (vzkříšení, vyvýšení) >>>>

Ježíšovy výroky (původní tradice, přísloví, disputace (vymezené sbírky) >>>>

Pašijní vyprávění (H)

Zázračné příběhy (U)

Texty:

(Zákon, proroci a žalmy /jádro křesťanského Starého zákona/
/H/

Deuterokanonické spisy SZ /sapientní - U, narativní – H/

Pseudepigrafy, zejm. rané apokalypsy >>>>

Židovští autoři: Filón, Josephus aj. - H)
Epištoly Pavla z Tarsu >>>>
Sbírka Ježíšových výroků (Q) >>>>
*Jiné sbírky Ježíšových výroků (SLk, Mk 4, Pap. Oxy. 1224, 840
aj.)* >>>>
Menší rekonstruovatelné kombinované celky (např. „den
v Kafarnaum“ – Mk 1,21-34.40-45) /H/ >>>>
(?) Větší zapsané celky (zejm. např. Papyrus Egerton 2 + pap.
Koln 255) (*chrie*) patrně vznikaly současně s evangelií

Tendence rozvoje v letech 70 – 150 p.

1. předvídatelná tendence – extrapolace původního aktualizujícího pohybu:

ústně tradovaná slova Ježíšova – Q a další sbírky výroků, které lze rekonstruovat z kanonických textů – Tomášovo evangelium (NH II/2) – kniha Tomáše atleta (NH II/7) – – Rozhovor se Spasitelem (NH III/5) – Tajná kniha Janova (NH II,1; NH III/1; NH IV/1; Berol. Gnost. 8502,2; Iren.) ....*Pistis Sofía* (zač. 4. st. p.)

Žánr blízký *logoi sofón*, židovské sapientní literatuře a výroků proroků (*n'um adonaj*)

Tento původně centrální proud zůstal nakonec na okraji, kanonizován byl jen v rámci jiných literárních žánrů

2. málo předvídatelný vývoj – obrat k historii, vzpomínce jako feedback živé agitace (svědectví, zvěstování):

Markovo evangelium – Matoušovo evangelium – Lukášovo evangelium a Skutky apoštolů – Janovo evangelium a epištoly (zejm. 1. a 2.) – Tatianova harmonie evangelií (2. stol.)

Tento původně okrajový proud se nečekaně stal základem křesťanského kánonu a později celého křesťanského pojetí dějin; zpětně to lze vysvětlit, předvídat to nikdo nedovedl

Důvod obratu do minulosti

Tradování Ježíšových slov pro přítomné potřeby Ježíšových stoupenců nebylo chráněno před (nechtěnou) falsifikací
Křesťanští proroci Ježíšova slova vybírali, kombinovali, interpretovali, aplikovali na současnost, některá přísloví pokládali za slova Ježíšova (Tomášovo evangelium, téměř polovina výroků je zřetelně druhotných, ovlivněných gnosí 2. stol.)

Obrat zpět znamenal vytvoření zpětné vazby (feedback), která tradici o Ježíšovi chránila před novotvarem (2J 7; 2J 4,1nn) jinak: hermeneutický klíč

Základní kategorie: vzpomínka (*anamnésis, mnémosyné, apomnémonemata* /první souhrnné označení evangelií – Justin Martyr, model?: Xénofón)

Nová funkce Ježíšovské tradice

Do konce 1. stol.: Kázání na text z židovské Bible (Lk 4,21)

Od konce 1. stol.: Obdoba (protějšek) židovské Bible (ta se proto později stává Starým zákonem), tedy základní text církve, který je třeba aktualizovat křesťanským kázáním a vyučováním.

Zpětná vazba funguje tak, že slova Ježíšova nelze interpretovat, aplikovat a adaptovat proti smyslu jeho chování (vztah k chudým, nemocným, ženám, dětem, menšinám), proti jeho životnímu příběhu (kvalita vize ověřená ve chvílích nucené pasivity) a jeho vztahu k dějinám (učení o království Božím)

Struktura Markova evangelia

Prvky spojující narativní tradici evangelia jako literárního celku.
Srovnání s Janem Křtitelem, veřejné působení (povolání 12 žáků),
předpovědi utrpení, cesta do Jeruzaléma, poslední stolování, zatčení
výslechy, poprava – zvěst o vzkříšení (evangelium)

Literární spojující prvky

Ústní tradice pracuje s menšími celky. Ty je potřeba v literárním díle propojit a strukturovat

1. spojení převzatá z ústní tradice: časové ... a potom, další den, až po hodiny
2. literární spojení velkých celků - nejúčinnější jsou ta, v nichž literární funkce a teologická spadají v jedno
(Evangelium Ř 1,3-4 Syn Boží 3x zřetelná osa;
Mk 1,1 „Začátek evangelia“, myslí se pavlovské *eyaggelion*, jak je známe v 1K 15,3b-5 nebo z Ř 1,3-4). Evangelium vyjadřuje Ježíšův aktuální význam slovy o jeho „vzkříšení“ nebo „vyvýšení“. Nejde tedy o označení knihy (tím se výraz „evangelium“ stal až v o půl století později - Didaché), ale o označení funkce těchto vyprávění: jde o to, co je třeba v pozdějších generacích a mimo Palestinu znát o Ježíšovi, abychom evangelium porozuměli: Kdo byl vyvýšen od Boha, kdo má budoucnost. Vlastní evangelium přichází ve v Mk 16,6-8 (původně končilo veršem 8) – jsou to slova věčně totožná s evangelia podle 1K 15,3b-5.
Mk 1,1 je název spisu ve smyslu jeho obsahu, ne označení jeho začátku. Doklad zač. Sk (Lk *prótos logos ... érxato o lésoys poiein*)

Marek zahrnul do svého spisu:

Vybrané části lidové tradice o Ježíšovi

Některé tradice slov Ježíšových (1/3 textu)

Několik tradic a patrně i krátké písemné záznamy vztahující se

k Ježíšovu procesu a jeho popravě
Křesťanská vyznání – christologické tituly a tzv. evangelium a
konečně i vyprávění o prázdném hrobu

Závěr:

(syntetický žánr) blízký historiografii, ještě bližší biografii
v židovství Zákonu a prorokům

Dvě teologické vrstvy Markova spisu

Rozdvojené pojetí času

První, přímá:

←----- narativní návrat do minulosti Ježíšova vystoupení

(Příklad: Ježíš vysvětluje fénické ženě svou strategii, žena
vstoupí do jeho metafory /Mk 7,28b/)

Druhá, nepřímá, transparentní

-----→ vyprávění o minulosti mluví do přítomnosti a do
budoucnosti

(Příklad: fénická žena mluví řečí křesťanské liturgie, Ježíšova
odpověď skrývá řešení eucharistické interkomunie /7,27b-28a.29a/)

Další evangelia

Evangelium podle Matouše a evangelium podle Lukáše kombinují Markovo evangelium a Sbíрку výroků Ježíšových (Q). Své prameny chtěli vytlačit. Mt je neuvádí, Lk jen nepřímo (L 1,1-3). Podařilo se jim to u Q, ne u Marka.

Janovo evangelium dřívější evangelia předpokládá a chce je nově interpretovat (např. svátosti).

Tatinovo syrské Diatessarón (2. stol) je poslední pokus o integraci (tentokrát všech) evangelií. Ve své oblasti po více než sto let úspěšný, potom byla Diatessarón vytlačeno Pešitou.

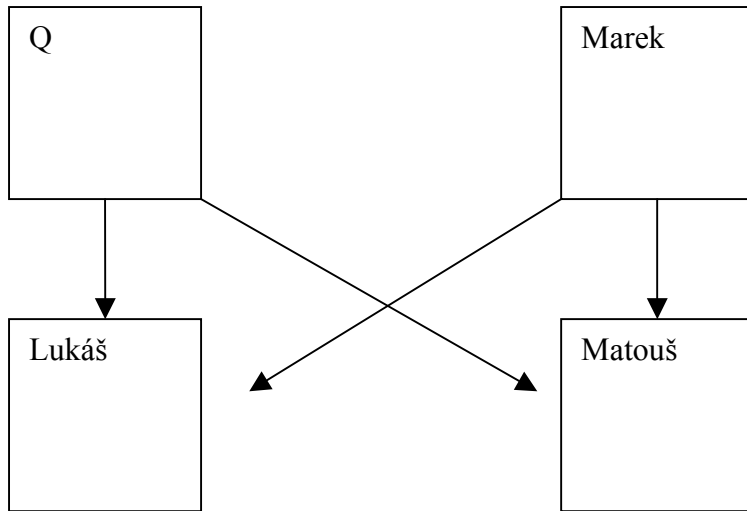
Teologie evangelií

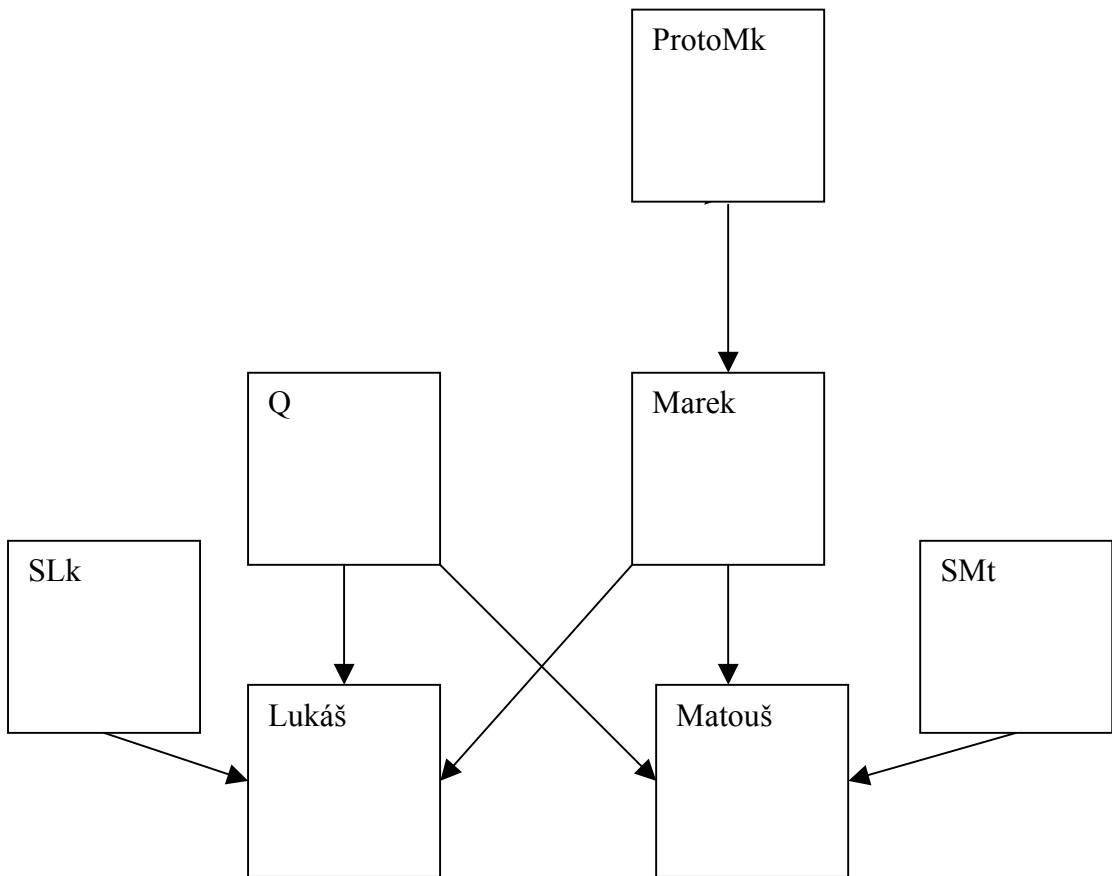
Teologie čtyř evangelií (3+1) 2-3 příklady
(Celý příběh vrcholí pašijemi)

Literární působení

Sermo humilis (E. Auerbach, Mimesis 1946)

Teorie dvou pramenů

Od evangelií k Novému zákonu

Liturgicky: Analogie Zákona a předních Proroků: arché (Mk), biblos geneos (Mt), en arché (Jan)

Obdobná paralelní vyprávění

Bible: 1Sam – 2Kr // 1 – 2Pa; křest liturg. Spisy Nový zákon (od 2. stol.)

Označení

Evangelium vznik názvu pro knihu zač. 2. stol

Jednotné označení evangelií „E. podle...“ (okolo 130)

Usurpace označení „Evangelium“ (Tomášovo evangelium, Mariino evang., Berlínské neznámé, evangelium Egyptanů z NHC aj.)

Svědectví o vzniku: Papias u Eusebia

Rozsah evangelií, vzájemný vztah